

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Інститут доуніверситетської підготовки

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ
«ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД –
ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА –
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»

Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної
конференції
28 травня 2015 року

КИЇВ 2016

УДК 373.57:378 (063)

ББК Ч 448.44 я431

А 437

Актуальні проблеми в системі освіти «загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад»: зб. матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 травня 2015 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. – К.: – НАУ, 2015. – 256 с.

До збірника увійшли статті доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми в системі освіти «загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад» (28.05.2015 р., м. Київ), що проводилася в Інституті доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету спільно з науковими установами та навчальними закладами освіти України.

Адресований науковцям, викладачам ЗНЗ, ВНЗ, аспірантам і працівникам з галузі освіти.

Редакційна колегія:

Муранова Н. П., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (голова);

Буркова Л. В., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту обдарованої дитини НАПН України (заступник голови);

Черінько С. І., заступник директора з навчальної роботи Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету;

Бруняка О. О., кандидат технічних наук, доцент, начальник навчально-методичного відділу Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету;

Бугайов О. Є., кандидат технічних наук, доцент кафедри базових і спеціальних дисциплін Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету.

Рекомендовано до друку науково-методично-редакційною радою Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (протокол № 4 від 30.05.2015 р.).

доступу : http://www.edit.muh.ru/content/trudy/04_2009/09.pdf.

УДК 371.3 «312»(043.2)

**Гутич Емілія
м. Ужгород**

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У статті досліджено актуальні проблеми, пов'язані з застосуванням компетентнісного підходу в сучасній освіті. Розкривається суть понять компетентність і компетенція. На основі аналізу наукових джерел визначено основні завдання компетентнісного підходу в сучасній освіті та чинники формування ключових компетенцій.

Ключові слова: компетентнісний підхід, освіта, освітній процес, компетенція, компетентність.

The article deals with crucial problems related to the use of the competency-based approach in modern education. The essence of the concepts of 'competence' and 'competency' is described. The principal tasks of the competency-based approach in modern education as well as the factors of key competences formation have been defined based on the analysis of learned treatises.

Keywords: competency-based approach, education, educational process, competence, competency.

Постановка проблеми. Проблематика компетентнісно орієнтованої освіти є дуже актуальною; її розробляють відомі міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів.

Компетентнісний підхід займає провідне місце в процесі модернізації системи освіти. Саме тому висвітлення його основних положень є наразі потребою часу, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток компетентнісного підходу внесли такі вітчизняні вчені, як: Л. Буркова, Н. Муранова, О. Овчарук, О. Пометун, М. Пустовий, М. Сосніна, Н. Табачук, М. Філатов, А. Хуторський, Ю. Швалба та ін. Аналіз зарубіжного досвіду впровадження компетентнісного підходу на освітніх рівнях наведено в роботах Ю. Кулюткина, Г. Сухобської, Л. Монахової, В. Федотової, В. Павлової, Н. Ситіної та ін.

Мета статті – на основі аналізу наукових джерел визначити основні завдання компетентнісного підходу в сучасній освіті та чинники формування ключових компетенцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компетентнісний підхід, як і саме поняття «компетенція» не є винаходом останніх десятиліть. Як відзначає С. Дегтярьов, «компетентнісний рух» прийшов у сферу освіти з галузі економіки, а саме – з менеджменту і став «одночасно і реакцією, і джерелом компетентнісного підходу» [1]. Таким чином, було сформовано визначення компетентнісного підходу в освіті як сукупності загальних принципів встановлення цілей освіти, відбору її змісту, організації освітнього процесу та оцінка освітніх результатів.

Радянська освіта базувалася на значеннєвій парадигмі. Освітній

процес у системі загальної і професійної освіти будувався на дедуктивній основі відповідно до дидактичної тріади «знання – уміння – навички». Причому основна увага приділялася засвоєнню знань. Вважалося, що сам процес засвоєння знань володіє розвиваючим потенціалом, саме в процесі навчання мають формуватися необхідні вміння і навички (на цьому будувалася теорія розвиваючого навчання В. Давидова). Однак у рамках знаннєвої парадигми завжди актуальною була проблема відриву знань від уміння їх застосовувати. Вважалося, що молодим людям достатньо дати міцні фундаментальні знання, завдяки яким вони будуть успішними у професійній діяльності. У результаті цього створилася ситуація, коли у надлишку опинилася велика кількість спеціалістів з вищою освітою, а реальній економіці не вистачає кваліфікованих практико орієнтованих кадрів.

Серед причин, що викликали кризу знаннєвої парадигми освіти, А. Андрєєв вирізняє те, що «в сучасних умовах старіння інформації проходить набагато швидше, ніж завершується процес навчання у середній і вищій школі» [2, с. 21]. Унаслідок цього традиційна установка на передачу від вчителя до учня необхідного запасу знань стає зовсім утопічною. У таких умовах важливо навчити учнів умінь здобувати знання.

Тому, на сучасному етапі більш значущими й ефективними для успішної професійної діяльності є не розрізнені знання, а узагальнені вміння, що виявляються у здатності вирішувати життєві й професійні проблеми, здібності до іншомовного спілкування, підготовка у сфері інформаційних технологій.

Вважаємо за доцільне в освітній процес впроваджувати компетентнісний підхід, що акцентує увагу на результатах освіти, причому як результат освіти повинна розглядатися не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти у різних проблемних ситуаціях.

Так, І. Зимня виділяє три основних етапи становлення компетентнісного підходу в освіті [3]. Перший етап (60–70-ті рр. ХХ ст.) характеризується введенням у науковий апарат категорії «компетенція» і створення передумов розмежування понять «компетенція» і «компетентність». Другий етап (70–90-ті рр. ХХ ст.) – використання вказаних категорій у теорії й практиці навчання мови, спілкування, а також щодо аналізу професіоналізму фахівців в управлінні, керівництві та менеджменті. Третій етап, що триває з

початку 90-х рр. і до сьогодні, характеризується дослідженням компетентності як освітньої наукової категорії та впровадженням компетентнісного підходу в практику освітньої діяльності.

Так, науковець Н. Муранова розглядає компетентнісний підхід як один із таких, що відповідає сучасним запитам соціуму і цілям освіти. Вона зазначає, що моделі компетентнісного підходу, що розробляються дослідниками і пропонуються для впровадження у навчальний процес навчальних закладів освіти, ґрунтуються на розумінні понять «компетентності» та «компетенції», їх структури, складових, розробці методик, технологій застосування цього підходу в навчальному процесі й оцінюванні рівнів сформованості компетентностей. На її думку, компетенція є об'єктивно задана мета і запланований результат освітнього процесу, а компетентність виявляється через особистісні здобутки суб'єкта цього процесу. Тобто освітні результати відображають загальну спрямованість на освітню мету (орієнтир для освітнього процесу), проте для учасників навчального процесу ці досягнення є суб'єктивними. Вони визначаються якісним виміром, що відбувається у процесі порівняння між встановленими цілями і одержаними результатами.

На думку Н. Муранової, зміст знань, програм, ціннісних орієнтирів утворює вимоги у вигляді цілей, бажаних результатів, яких має досягти суб'єкт освітнього процесу. Вони є компетенціями, об'єктивно заданими ззовні. А компетентності є внутрішніми характеристиками, що відповідають таким компетенціям. Таким чином, стає зрозумілим, що компетенції – це вимоги до здійснення діяльності, а компетентності – здатність задовольняти такі вимоги. Це, на думку автора, відповідає найбільш точному розумінню компетентнісного підходу. І таку позицію вчена обрала за основну [4, 5].

Проблема компетентнісного підходу в середній освіті в Україні набула процесу ґрунтовного розв'язання. За роки незалежності України в галузі освітнього законодавства було прийнято низку законодавчих актів і урядових постанов, що стали підставою для розроблення і впровадження сучасного змісту освіти в навчальний процес. Запровадження нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів вивело компетентнісний підхід на якісно новий щабель розвитку відповідно до європейських освітніх стандартів і зумовило переведення компетентнісної ідеї на рівень обов'язкової

нормативної реалізації.

У Державному стандарті базової і повної середньої освіти (2011) є спроби покласти в основу змісту освітніх галузей досягнення учнями компетентностей. У розглянутому документі прийняті два терміни: компетентність і компетенція. Так, «компетентність» – набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці, а «компетенція» – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, відносин у певній сфері діяльності людини [6].

Завданням компетентнісного підходу в сучасній освіті є:

– формування в учнів якостей, необхідних для реалізації професійної діяльності, тобто мають бути сформовані якості, що необхідні роботодавцю;

– критерії та параметри оцінки результатів сучасної освіти мають бути уніфіковані і повинні виражатися в термінах і результатах, що можуть бути інтерпретовані й враховані в будь-якому освітньому закладі будь-якої країни.

Формуванню *ключових компетенцій* в сучасній освіті можуть сприяти певні *чинники*, а саме:

– діяльнісний характер навчання;

– орієнтація навчального процесу на різні види діяльності, що сприяють розвитку різних якостей особистості;

– розвиток самостійності і відповідальності учнів за результати своєї діяльності;

– забезпечення різноманіття форм взаємодії;

– мотиваційне забезпечення і ціннісна орієнтація діяльності на основі створення можливостей самореалізації учасників навчального процесу.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Компетентнісний підхід визначає результативно-цільову спрямованість освіти, що, на нашу думку, є його безперечною перевагою над іншими традиційними та інноваційними підходами. Компетенція – це ціль освітньої діяльності, а компетентність – міра, ступінь, повнота її досягнення конкретним суб'єктом освітньої діяльності. Кінцевим результатом навчання є сформованість компетентностей людини, перенесення акцентів з рівня знань суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем.

Обґрунтування змісту та дослідження механізмів формування компетентностей різних освітніх рівнів є перспективними напрямками наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дегтярев С. Н. Компетентносный подход в образовании: от формирования познавательных стратегий к развитию способностей / С.Н.Дегтярев. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogy-psychology-and-sociology-114/interactive-learning-technologies-and-innovations-in-education-114>.

2. Андреев А. Л. Компетентносная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19–27.

3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.

4. Муранова Н. П. Компетентнісний підхід як теоретичне підґрунтя фізико-математичної підготовки старшокласників до навчання в технічному університеті / Н. П. Муранова // Актуальні проблеми вищої професійної освіти України : Всеукр. наук.-практ. конф., 22–23 берез. 2012 р. : матеріали конф. – К. : НАУ, 2012. – С. 51.

5. Муранова Н. П. Компетентнісний підхід у системі доуніверситетської підготовки майбутніх студентів технічних спеціальностей / Н. П. Муранова // Рідна школа. – 2012. – № 10. – С. 7–12.

6. Державний стандарт початкової загальної освіти: затвердж. постановою КМУ № 462 від 20.04.11 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911.